

Jubileji

PETINOSEMDESET LET PROFESORJA DR. JANKA LEŠNIČARJA

France Urlep

Prof. dr. Janko Lešničar se je rodil 8. 8. 1921 v Celju. Njegov oče je bil v času zatona Avstrije in v prvih po vojnih letih v Celju časnikar, urednik in glavni urednik tedanjih naprednih časopisov Domovina, Narodni dnevnik, Narodni list in Nova doba. Janko je hodil še v osnovno šolo, ko je njegov oče leta 1931 postal žrtev ustaškega atentata. V brzovlaku, ko je službeno potoval v Beograd, je v njegovem oddelku eksplodiral peklenški stroj.

Srednjo šolo je Janko obiskoval v Celju. Bil je odličnjak in vzgojen v duhu slovenske nacionalne in državne ideje. Na Medicinsko fakulteto v Ljubljani se je vpisal leta 1940.

Težka študentska leta

Spomladi leta 1941 je ob začetku vojne, tako kot večina naprednih študentov, odšel med prostovoljce. S tem se je pričela kalvarija, ki je v veliki meri zaznamovala vso njegovo mladost. Kapitulacijo Jugoslavije je kot vojak doživel v Karlovcu. Ponoči je skupina Slovencev preplezala kasarniško ograjo in po celonočni hoji pri Metliki prišla v Belo krajino. Večina jih je krenila proti Ljubljani, on pa skrivoma proti domu v Celje. Svojega mesta skoraj ni spoznal. Z vseh hiš so visele zastave s kljukastim križem, ljudje po cesti so govorili nemško. Nekaj dni za tem je v Celje prišel gestapo, začele so se aretacije. Veliko štajerskih visokošolcev, med njimi tudi Janko, je pobegnilo v Ljubljano. Izgledalo je, da bodo Italijani manj kruti okupatorji. Znova je stanoval v Akademskem kolegiju in nadaljeval študij. Sodeloval je z Osvobodilno fronto. Ko so Italijani obdali Ljubljano z bodečo žico, je postalo ilegalno delo vse bolj tvegano. Po priporočilu profesorja dr. Alije Koširja je dobil stanovanje v Umobolnici na Poljanskem nasipu. Delo skupine aktivistov OF je postalo tudi tukaj vse bolj sumljivo. Gostoljubje so jim odpovedali, verjetno zaradi ovadbe. Janka so »vzeli na stanovanje« so-

rodniki. Do leta 1943 je vodil ambulanto za begunce v Frančiškanski ulici. Ko so septembra 1943 partizani likvidirali plavogardistično postojanko v Grčaricah in med njimi pobili njegove prijatelje visoko- in srednješolce, zavedne sokole iz Celja, je s politiko in OF popolnoma prekinil. Do tega časa je bil praktikant na infekcijskem oddelku ljubljanske bolnišnice, od jeseni leta 1943 do konca vojne pa je delal kot praktikant na patološkem oddelku. Odločitev leta 1943, da prekine sodelovanje z OF, ga je kruto zaznamovala po koncu vojne. 19. maja 1945 so ga ponoči iz stanovanja na Sv. Petra cesti v Ljubljani odpeljali s kamionom v centralne zapore na Miklošičevi cesti, kjer je prebil 5 mesecev. Na nočnih zaslišanjih mu niso nikoli povedali, česa je obtožen. Sprva so mislili, da je bil »politični zločinec«, član sokolske legije iz Grčaric, kasneje so spoznali, da je bil le »verbalni delikvent«. O njegovih doživljajih med vojno in takoj po njej bi lahko napisal roman, a sam o teh stvareh ne pripoveduje. Povedal je, da je sredi petdesetih let srečal svojega zadnjega zasliševalca, ki mu je dejal: »Sem slišal, da si postal dober in upoštevan zdravnik. No, tako je prav.« To je bilo vse. Mnogi so tudi za »izdajo« njegove vrste izgubili življenje, »a bili so pač takšni časi«, pravijo danes ljudje, ki so bili odgovorni za tedanja dogajanja. Pozimi leta 1945 je nadaljeval študij medicine. Leta 1947 se je poročil s kasnejšo profesorico angleščine na celjski gimnaziji. 1948 je promoviral. Sam pravi: »Politikom nisem bil dovolj zanesljiv. Še vedno so me držali ‚v vicah‘. Leta 1950 sem le z intervencijo predsednika planinskega društva Celje, profesorja Tineta Orla, dobil dovoljenje, da sem lahko odšel na izlet v Savinjske Alpe.«

Julija 1948 je pričel stažirati v Splošni bolnišnici v Celju. Tu je ostalo njegovo delovno mesto vse do upokojitve in še nekaj let čez. Leta 1950 je v Savinjskem vestniku objavil svoj prvi članek. Ob množičnem obolenju za škrlatinko je opisal bolezenska znamenja, potek bolezni, zdravljenje in ukrepe za preprečevanje širjenja.

Zdravnik operativec in raziskovalec

Otroška paraliza

Ko se je v petdesetih letih v Sloveniji pojavila epidemija poliomielitisa, sprva niso vedeli, ali gre za ohromitve zaradi sočasno potekajočih primerov klopnege meningitisa ali za otroško paralizo. Epidemiolog dr. Janez Kmet je bil pobudnik in organizator cepljenja proti otroški paralizni. V Ljubljani je bil ustanovljen virusni laboratorij, ki ga je vodil dr. Mirko Jung. V diagnostiko virusnih bolezni je vnesel nove razsežnosti. Med desetletnim bivanjem v Sloveniji se je razvil ustvarjalno sodelovanje z infekcijskim oddelkom v Celju, ki se je nadaljevalo tudi po njegovem odhodu v Švico. Dr. Kmet je v sodelovanju s slovenskimi infektologi, med njimi s profesorjem Bedjaničem in dr. Lešničarjem, predlagal cepljenje z »mrtvim« Salkovim cepivom. Organizator cepljenja na Celjskem je bil Janko Lešničar, kjer so med epidemijo leta 1957 in nekaj naslednjih let cepili 28.000 otrok. Med cepljenimi ni bilo več novih zbolelih. V drugih

predelih tedanje države so zaradi razprav o najprimernejšem cepivu cepili šele leta 1961 z »živo« Sabino vakuino. Tam je za otroško paralizo do takrat zbolelo veliko otrok.

Klopni meningoencefalitis in borelijoza

Leta 1955 je v Zdravstvenem vestniku (ZV) objavil članek o širjenju posebnih oblik seroznega meningitisa, ki ga do takrat na Celjskem niso poznali. Opisal je epidemiološke značilnosti, sezonsko pojavljanje, endemska področja, patogenezo, klinično sliko in zdravljenje bolezni, ki so jo pri nas v tistih letih prvič opazovali v večjem številu in jo kasneje poimenovali klopni meningoencefalitis (KME). V svoji knjigi Prispjevki h kliniki, terapiji in epidemiologiji akutnih infekcijskih bolezni, ki je izšla leta 1960, je KME opisal podrobno, zlasti epidemijo leta 1953, izkušnje in nove ugotovitve celjskega infekcijskega oddelka v naslednjih letih. Opisal je endemsko območje v Zgornji Savinjski dolini, ki je bilo podrobno proučeno še z nekaterimi drugimi raziskavami leta 1975. Lešničarjeva raziskovalna zavzetost pa je dobivala vedno nove razsežnosti. Leta 1961 je v ZV poročal o treh primerih bolezni Meningitis multirecurens benigna, ki sta jo prvič opisala Molaret in Bastin. Prva bolnica je prebolela deset meningitičnih atak. Do leta 1990 je bilo opisanih na svetu 30 primerov. Leta 1977 je pisal v ZV o klopnem meningoencefalitisu pri otrocih. Celjski infekcijski oddelek je postal vodilni raziskovalni center za KME v Sloveniji in to ostal 40 let. Virusne bolezni so določevali sprva s serološkimi metodami, leta 1965 pa so pričeli med prvimi z osamitvijo virusov tako rekoč ob bolniški postelji. Prvi so začeli uporabljati tkivne kulture za gojitev virusov v rutinske namene pri dnevni diagnostiki. S profesorjem Jungom sta o tem pisala v mednarodnih strokovnih časopisih. Posebno pozornost je posvečal sindromu po lumbalni punkciji. Ugotovil je, da popunkcijske težave nastopijo zaradi intrakranialne hipotenzije zaradi hipolikvoroje. Profesor Lešničar je leta 1981 v ZV objavil članek o Erythema migrans, kožnih spremembah, nastalih po klopnem vbodu. Dermatologi so poznali te pojave že najmanj 40 let, vendar niso vzbujali posebnega zanimanja. Spremembe je opisal v Zdravstvenem vestniku, kjer je objavil tudi barvno fotografijo. Lešničar je prišel do spoznanja, da gre pri tem za bakterijsko okužbo, ki dobro reagira na antibiotike. Po njegovem navetu smo na Celjskem nekateri zdravniki bolezen uspešno zdravili z antibiotiki že leta 1979, tri leta pred odkritjem spirohete Burgdorferi, povzročiteljice limske borelioze.

Hepatitis

Med drugo svetovno vojno je dobil hepatitis pandemične razsežnosti. Pri nas so znane in opisane obsežne povojne epidemije.

Že leta 1938 so spoznali, da gre za dve obliki verjetno virusne okužbe. V nasprotju z virusom epidemičnega hepatitisa, ki se prenaša s hrano, se virus serumskega hepatitisa prenaša neposredno s krvjo in krvnimi pripravki pri transfuzijah, pri cepljenjih in pri vbrizgavanju mamil z okuženim injekcijskim priboro.

Klinični slike bolezni sta zelo podobni, zato so pri opredeljevanju pomembne epidemiološke okoliščine.

Blumberg je l. 1964 v serumu avstralskega domorodca odkril antigen (po izvoru označen antigen Australia [agAu]). Domneval je, da je ta antigen povezan s povzročiteljem serumskega hepatitisa - hepatitisa B. Jung in Lešničar sta pomembno prispevala k spoznavanju pomena tega antigena. Testirala sta 628 serumov bolnikov z infekcijskega oddelka. Prišla sta do spoznanja, da je ta antigen navzoč pri akutnem in kroničnem hepatitisu ter pri zdravih osebah, ki so nezaznavno obolele za anikteričnim hepatitisom. Spoznala sta, da je agAu parameter infektivnosti. Menila sta, da je za izkoreninjenje transfuzijskega hepatitisa potrebno ustrezno ukrepanje.

Že l. 1968 so v Celju izločili iz krvodajalske dejavnosti vse agAu pozitivne osebe. Število bolnikov s hepatitisom B je po prejemanju krvi in krvnih pripravkov takoj upadlo. To dejavnost so s posredovanjem na I. simpoziju o hepatitisu B leta 1971 prenesli v transfuzijsko službo celotne države. Nadaljnji pregledi domnevno zdravega prebivalstva so veliko pripomogli pri zdravljenju kroničnih bolnikov s hepatitisom B. Prispjevki o hepatitisu B so bili obravnavani na desetih simpozijih v Celju oz. v Rogaški Slatini in nato objavljeni v domači in tuji literaturi. Za proučevanje in delo na področju hepatitisa je Lešničar leta 1978 dobil s tremi sodelavci nagrado sklada Borisa Kidriča. Infekcijski oddelek v Celju je postal pomembno raziskovalno središče za hepatitis B. Proučevanje bolezni na infekcijskem oddelku v Celju, zlasti na področju virusa hepatitisa C (sprva imenovan virus non A non B), nadaljuje profesorjev sin Gorazd.

V bolnišnici in med ljudmi

Janko Lešničar ni bil v življenju nikoli ravnodušen do dogajanj v njegovi ožji in širši okolici. Njegovi članki v raznih revijah, ob raznih priložnostih, to potrjujejo: Modernizacija infekcijskega oddelka v Celju je nujna (1952), Predlog za izgradnjo bolnišnice v Celju (1955), Problem hospitalne infektologije v Celju (1956), Ureditev epidemiološke službe v LRS (1959), Vloga bolnišnice v strokovno raziskovalnem delu (1963), Program ustanov za zdravljenje infekcijskih obolenj v SRS (1964), Pripombe k normativom medicinske dejavnosti zdravstvenih ustanov (1968), Ustanovitev kliničnega centra je nujna (1969), O integraciji v klinični medicini (1969), Infekcijska služba v SRS (1971), Naša današnja infektologija in njeni problemi (1978), Leta 1961 smo v Celju ustanavljali učno bazo ljubljanske medicinske fakultete (1981), Predlog za šolanje novega profila zdravstvenega delavca (1994), Razvoj klinične infektologije v Celju (1996).

Med letoma 1988-1990 je bil po njegovih zamislih zgrajen k obstoječemu oddelku prizidek, ki je rešil sanitarna vprašanja celotne zgradbe in bistveno izboljšal kakovost bivanja hospitaliziranih bolnikov. Ves čas je sodeloval pri načrtovanju nove in adaptaciji stare celjske bolnišnice. Pri vsem svojem delu pa je vse življenje vztrajen, dosleden in skromen. Znal je biti enako odločen kot previden in razumevajoč.

Na petdesetletni poklicni poti

Janko Lešničar je opravil specializacijo iz infektologije leta 1952 v Ljubljani in leta 1955 za infekcijske bolezni centralnega živčevja v Parizu. Leta 1962 je postal primarij, leta 1964 docent, leta 1967 je obranil doktorsko disertacijo, leta 1968 je bil izvoljen za izrednega in leta 1984 za rednega profesorja za infekcijske bolezni na Medicinski fakulteti v Ljubljani. Kot predsednik Sveta za raziskovalno dejavnost v Zdravstvenem centru Celje je to dejavnost vodil in načrtno razvijal.

Od 1949. do 1953. leta je bil okrajni zdravnik za okraj Celje - okolica. Od 1956. do 1967. leta je bil strokovni direktor celjske bolnišnice. 10 let je bil predsednik Zdravniškega društva v Celju. Na njegovo pobudo je bila ustanovljena Infektološka sekcija SZD, ki ji je predsedoval v letih 1971-1980. Od leta 1978 do 1998 je bil član uredniškega odbora Zdravstvenega vestnika in v letih 1983-1988 predsednik sveta tega medicinskega časopisa. Bil je sodelavec v strokovnem odboru za medicino v uredništvu Enciklopedije Slovenije. Bil je tudi član Razširjenega strokovnega kolegija za infektologijo. Doslej je objavil 110 znanstvenih in strokovnih člankov, od teh 30 v mednarodnih revijah, ter 80 poročil in zapisov s kongresov in recenzij knjig. Izdal je dve knjigi o klopnem meningoencefalitisu in uredil več publikacij o meningitisu in hepatitisu.

Leta 1959 in 1987 je dobil nagradi Sklada Borisa Kidriča, nagrado občinske skupščine Celje 1963, plaketu za zasluge pri razvoju Bolnišnice Celje 1987, priznanje dr. Jožeta Potrča 1989 in red dela z zlatim vencem 1972. Od leta 1983 je častni član Slovenskega zdravniškega društva, leta 1998 je postal častni meščan Celja.

Po vsem težkem, odgovornem, strokovnem in družbenem udejstvovanju v življenju pričakuje Janko Lešničar svoj petinosemdeseti rojstni dan ob skrbni ženi Tanji - pokončen, bister, poln zanimanja za dogodke v njegovi ožji in širši okolici. Želimo mu, da ostane tak vsaj do naslednjega okroglega življenjskega jubileja.

PRIMARIJ MAGISTER ZNANOSTI ZORAN ARNEŽ, DR. MED., SPEC. STOMATOLOGIJE, 80-LETNIK

Franc Štolfa

Te dni praznuje visok življenjski jubilej, poln energije in delovnega elana eden najvidnejših predstavnikov slovenskega zdravništva in posebej slovenske stomatologije prim. mag. Zoran Arnež.

Imam čast in privilegij, da smem v imenu Znanstvenega društva za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije nasloviti nekaj prijaznih besed našemu članu dr. Zoranu Arnežu, dragemu kolegu, ki ga poznamo kot zapisovalca številnih zgodovinskih dogodkov in dejstev, ki bi sicer šli v pozabo. Tudi po njegovi zaslugi se je ohranila zgodovina naše stomatologije.

Prostor ne dopušča, da bi navedel vse strokovne prispevke slavljenca. Velikokrat slišimo, kako smo slovenski zobni zdravniki okorni in nemotivirani pri pisanju znanstvenih in strokovnih člankov. Dr. Zoran Arnež je tisti, ki mu veljajo zasluge, da se tudi te stvari iz leta v leto spreminjajo na bolje. Znal je z neumornim delom in širokim medicinskim gledanjem pri zobozdravstvenih delavcih vzbuditi ljubezen in spoštovanje do poklica, stroke, pa tudi odnos med zdravnikom in bolnikom. Kakšen naj bi bil, je odvisno predvsem od zdravnika. Bolnika moraš imeti rad, čeprav to ni vedno lahko. Odloča prvo srečanje. »Ujeti moraš njegov jezik, od kod prihaja, s čim se ukvarja. Tako se podirajo pregrade.« Žal mnogi zanemarjajo take priložnosti.

Bil je mentor in svetel vzgled mladim slovenskim stomatologom in jim delil svoje bogato znanje, pripravljen pomagati tudi s toplo človeško besedo. Dr. Zoran Arnež, brez dlake na jeziku vsakemu, brez sovraštva v srcu, pove iskreno tisto, kar misli. Povedano je plod izkušenosti in modrosti, ki si ju je pridobil.

Rodil se je 20. oktobra 1926 v Ljubljani. Med prvimi je leta 1952 promoviral na Medicinski fakulteti v Ljubljani. Specializacijo iz stomatologije je končal leta 1957. Izobrazil se je v čeljustni in zobni ortopediji (ortodontiji) pri prof. dr. Jožetu Rantu v letih 1960-1963. Podiplomski študij iz javnega zdravstva je opravil v Zagrebu leta 1969-1970 ter magistrirjal s področja javnega zdravstva pri prof. Kesiću v Zagrebu leta 1979. Za njegov prispevek slovenski stomatologiji mu je bil podeljen naslov primarij leta 1987.

Področja, ki jim je posvetil posebno skrb, so bila uvažanje dispanzerskega načina dela v zobozdravstveni službi, dvig zdravstvene kulture, zdravstvene vzgoje ter s tem v zvezi zobozdravstveno varstvo predšolskih in šolskih otrok in mladine. Soustvaril je podiplomski študij javnega zobozdravstva s socialnomedicinskim značajem. S tem se je seznanilo dovolj poznejših pedontologov, nosilcev dispanzerjev za varstvo otrok in mladine. Korenine, da se Slovenci lahko danes smelo predstavimo svetu z enim najnižjih KEP na svetu, je iskati v izjemnem poznavanju stroke, kjer zobozdravstveno vzgojno delo zajema vse otroke od najnežnejšega obdobja do končanega šolskega obdobja. (Zobo)zdravstvena vzgoja je pokukala v vrtnice, šole. Vse bolj je potrebna, čim hitreje se družba razvija in čim hitreje prodira nova kultura v staro izročilo.